

De schaker Eduard Douwes Dekker

– door Dirk Goes –

Het zal u, waarde lezer, waarschijnlijk zijn ontgaan, maar op 2 maart jl. was het precies 200 jaar geleden dat Eduard Douwes Dekker werd geboren, één van Amsterdams grootste zonen. In 1859 zou hij internationale bekendheid verwerven als schrijver van het beroemde boek 'Max Havelaar', een felle aanklacht tegen de onderdrukking en uitbuiting van de inlandse bevolking in voormalig Nederlands-Indië. Dit boek verscheen onder zijn pseudoniem Multatuli, wat zoveel betekent als 'Ik heb veel leed gedragen'. In 2002 werd 'Max Havelaar' door de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde uitgeroepen tot het belangrijkste Nederlandstalige werk aller tijden.

In zijn jeugd bezocht Douwes Dekker de Latijnse school op het Singel, een van de voorlopers van het Barlaeus Gymnasium. Als kind leerde hij het schaakspel van een klasgenootje, en hij zou zijn hele leven een hartstochtelijk schaker blijven. Met name in de laatste 15 jaar van zijn leven¹ speelde hij veel, voornamelijk correspondentieschaak. Bordschaak (of, zoals hij het zelf noemde, 'partyen uit de hand') beviel hem maar matig, getuige de brief die hij op 6 juli 1873 schreef aan de Amsterdamse schaker A. de Lelie. Uit deze brief citeer ik de volgende regels:

"Ik houd zeer veel van schaken. Zelfs vind ik hierin de eenige uitspanning die ik my veroorloof. Ze komt me nuttig voor, zoowel ter afleiding van verdriet, als om door verandering der soort van inspanning te doen uitrusten van verdrietiger zorg. Doch zie, partyen uit de hand, gelyk ik hier spelen kan zooveel ik wil, behagen my niet. Het komt me voor, dat ze zelden interessant zyn, en grootendeels beheerscht worden door toeval. Wanneer A. byvoorbeeld zes zetten vooruit ziet, doch zich in den zevenden vergist, dan zal B., die 't heele plan niet eens had opgemerkt, kunnen winnen omdat hy minder ver zag dan A."

Douwes Dekker had geen overdreven hoge dunk van zijn eigen speelsterkte, maar dat lijkt te bescheiden. Ergens tussen 1870 en 1875 speelde hij een correspondentiepartij tegen Antonius van der Linde, redacteur van het blad 'De Schaakwerld'², die algemeen bekend stond als een sterke schaker. Het werd een boeiend duel, dat Douwes Dekker in zijn voordeel wist te beslissen.

Wit:	Antonius van der Linde
Zwart:	Eduard Douwes Dekker

1. e4 e5; 2. Pc3 Pc6; 3. f4 exf4; 4. d4 Dh4+; 5. Ke2 b6; 6. Pb5 La6; 7. a4 Dh5+; 8. Pf3 Lxb5+; 9. axb5 Dxb5+; 10. Kf2 Db4; 11. c3 Dd6; 12. g3 fxg3+; 13. hxg3 Pf6; 14. Ld3 Pg4+; 15. Kg2 g6; 16. Pg5 h5; 17. Tf1 f6; 18. Db3 Pce5; 19. La6 fxg5; 20. dxe5 Dxe5; 21. Df7+ Kd8; 22. Dxc6 Le7; 23. Th1 c6; 24. Lb7 Db5; 25. Te1 Dd3; 26. La6 b5; 0-1.

Zeker geen slechte partij voor een amateur.

In februari 1887 speelde hij een correspondentiepartij tegen zijn vriend en sponsor Auke Gorter, die als arts werkzaam was in Hamburg en in die periode ziek te bed lag. Douwes Dekker:

"Wel, beste kerel, ik was bly uw hand te zien, en zoo mooi geschreven! Dat belooft veel goeds? Och, ik hoop zoo hartelyk dat ge heelemaal beter wordt. Gods vinger is duidelyk in dit alles. Hy sloeg u met die kwaal om u praktisch onderricht te geven in 't genezen van anderen. Wat de schaakparty aangaat, ook ik brand van strydlust. M'n allervriendschappelykst plan is u te verpletteren. Om te beginnen 1. e2-e4 e7-e5; 2. Pg1-f3 Pb8-c6. Dat je nu nog niet verpletterd bent, weet ik wel, maar dat komt 'n beetje later. Zeg, als ge u te pynlyk voelt, laat dan toch alsjeblieft de party wachten."

Gorter antwoordde met 3. Lf1-c4. Op 18 februari 1887 schreef Douwes Dekker de zet 3. Lf8-c5 op een briefkaart en veertien uur later overleed hij aan de gevolgen van een zware astmatische aanval. In het Multatuli Museum, dat gevestigd is in zijn geboortehuis (Korsjespoortsteeg 20), is de divan te bezichtigen waar hij zijn laatste adem uitblies, en in het Duitse Ingelheim am Rhein, zijn laatste woonplaats, is er nog steeds een schaakclub Multatuli.

¹ Douwes Dekker woonde destijds in Duitsland met Maria Hamminck-Schepel, zijn tweede vrouw.

² Lijkt een spelfout, is het echter niet. Van der Linde had volstrekt eigenzinnige gedachten over de juiste spelling van woorden.